

Siklós János

Tőben tört fakeseszt

Nem bántom halott porában Balázs Ferencet. Nagy menetelő sofőr volt, amíg bírta magát, aztán nyugdíjas lett, korán rokkantnyugdíjas, magára maradt ember, maradék pénzén kihúzódott a telepre, egy rossz kis vályogházba. Szép, háromszobás főberleti lakását otthagyta az asszonyának, a nagykörúton. Régen nagy gerjedelmű férfi volt, később csöndesedett, kiváltképpen azután, hogy megnősült. Jó raváló asszonyt kapott, legalábbis eleinte úgy látszott; a szemrelvő, fekete asszonykával összeillettek.

A házasság után néhány esztendőre aztán Balázs Ferenc sokat ivott. Ilyenkor elvetődött hozzánk, és néha elsírdogált reggelig. Azt hajtogatta, hogy az asszony őt nem szereti; érdekből ment hozzá, mert ő a polgármester, majd a tanácselnök sofőre, jobb fizetéssel, és hát valamire való lehetőséggel, ami akkoriban még csábító egzisztenciának számított. Volt egy régebbi igazi — szerelme az asszonyt, aki valamiért elmaradt, aztán jött Balázs Ferenc.

— Mi a baj? — kérdeztem ilyenkor.

— Minden — mondta.

Az ő családja semmirevaló, őt magát is az asszony vakarta ki a napfényre. Ha korán indul, az a baj, ha későn kezd, az a baj, ha az ingét átveti, leszidja, ha nem mossa, azért korholja. Minonféle nővel összeadta... s hosszan sorolta, ki mindenki szeretője. A fizetést keveselli, a munkájáról meg azt tartja, hogy az semmi, nem foglalkozás, hanem naplopás.

— Nézzed meg a hátam — húzta le egyszer az ingét. Véggigkarmolászott hosszú sebcsikozások húzódtak a hátán, összevisszaságban.

— Ez a nő elmebeteg — csudálkoztam ezen a szörnyűségen.

— Nem az — vélekedett Balázs Ferenc.

— Hát akkor?

— Gyűlöl, gyűlöl és kész! Elnéztem a nagy darab, ölesmarxos embert és elképzeltem, hogy ha ez egyszer komolyan vágná a feleségét... És hagyja, hogy ez a kis semmi, tüske teremtés végigverje, karmolássa.

— Zavard el, vagy hagyjad ott — mondtam neki.

— Nem lehet — röppent sebesen a válasz, mert odáig vagyok érte. De egyszer, ha rájön a mérég, attól félek, hogy agyonütöm. Mehetek a börtönbe.

— Akkor megérdemled és gebedj meg, te ostoba, — mondtam haragosan.

— Ne szidjál még te is.

— Igazad van, én nem tudok gondolkodni a te fejeddel.

— A két gyerek miatt se léphetek — védekezett.

Nem válaszoltam. Balázs is hallgatott sokáig, aztán, mint aki mindent elfelejtett, a gyerekeiről beszélt. Az egyik fiúból, a nagobbikból, valami komoly mérnököt nevel, szépen kitaníttatja, a kisebbikből meg orvost és majd annyit dolgozik még rá, hogy egy szép kis rendelőt is kerít neki. Csak ez a két kisgyerek élteti és azért imádkozik naponta a párttag-jóistenhez, legyen annyi fizikai és lelki ereje, hogy elbírja ezt a borzasztó családi helyzetet addig, amíg a gyerekeit elindítja. Azt kívánta, hogy legalább azok szeressék majd és emlékezzenek rá, a halála után, jó érzéssel.

Megsajnáltam Balázs Ferencet, mert őszintén hitt álmódosásokkal próbálta karbantartani megnyomott lelkét, jellemét. Nem merlem neki megmondani az igazat erről az önámításról. Abban a családban, ahol így élegmással asszony-ember, ott a gyerekek is lelki sérültek lesznek. Azokból nem mérnök meg orvos

lesz, hanem a lelkiklinika lakója, vagy boldogtalan, céltalan ember. Annyit azért mégis hozzátettem egyszer, hogy jobb lenne, ha elvinné a két gyereket és inkább nagyjukkal neveltetné őket, amíg nem akad egy megértő, melegszívű asszony.

Nem hallgatótt rám akkor és máskor sem.

Elnált a polgármester, Balázs elkerült a város szolgálatából. Hányta-vetette az élet, különböző rissz-rossz vállalati autókön hurcolásztta a főnököket. Utoljára akkor találkoztam vele, amikor a kamion fülkéjéből szólt rám, Hegyeshalomnál. Egészen kividámódott, kicsit meghízott, és olyan hetegő-csevegő stílusban beszélgetett, mintha nem is a régi Balázs Ferencel találkoztam volna.

— Rendbe jöttek a dolgok?

— Pajtikám, amióta járom a világot, minden rendbejött.

— A asszony is?

— Az is. Viszem haza a kis szajrét, tudod, hogy van ez...

— Kezdem sejtteni.

— Ne, ne hülyéskedj. Úgy, ahogy mondom.

— Hát a gyerekek?

— Jaj, öregem, alig látom őket. Olyan ágyrajárófele vagyok csak.

— Jól tanulnak?

— Közepesen... közepesen. De azért ellátom őket mindenféle cuccal.

Láttam, hogy az én cimborám már semmiben sem hasonlít ahhoz a régi, vergődő emberhez. Útjára engedtem. Az ajtóból szólt vissza:

— Sietek, mert én kétszer annyit fordulok, mint más földi halandó — s jókedvűen mutogatta hatalmas muszkliját.

A Csillag-börtönben jártam, volt ott egy ismerősöm akkor, aki már régen hívott, hogy nézzem meg a rabokat, milyen szép, értékes munkát végeznek. Nem mentem, mert valami belső szorongás visszatartott. Egyszer azért mégis elszántam magamat. Nem tudom pontosan hogyan történt, de megálltunk a sarokban, ahol íróasztalokat enyveztek, állítottak össze, és egy hatalmas szál rabot megkínáltam cigarettával, de rám szóltak. Legjobb kezet fogunk, gondoltam, és bemutatkoztam. A rab is megmondta a nevét: „Balázs Ferenc”. Mintha a villám szaladt volna az agyamba; előttem állt a régi, fiatal Balázs, ugyanolyan céltalan, réveteg tekintettel, mint régen, becsöngetős, panaszos hajnalokon.

— Sofőr volt az apja? — kérdeztem.

— Az volt, de meghalt.

— Miben halt meg?

— Szélütött volt már, aztán fölakasztotta magát a házában.

— A telepén?

— Ott.

— Ezt az esetet hallottam.

— A fiú unott tekintettel nézett rám.

— Miért tette?

— Azt írta, hogy nem volt semmi értelme az életének.

— Hát az anyja?

— Él. Az meg azt mondta, hogy gazemberségében akasztotta föl magát.

Nem tudtam szólni. Megkövülten álltam a szép, magas fiú előtt és magamban apjára, anyjára rászórtam az átkom.

— De nem érdekelnek. Úgy írták, mondták, ahogyan akarták. Nem foglalkoztam velük soha.

— Nem sajnálja az apját?

— Nem. Anyám szerint gonosztevő típus volt. Apám szerint meg anyám volt az oka a rossz életnek? Ki tudja? Az a fő, hogy én itt vagyok — mondta, nem leplezett gúnnyal.

Tovább tuszkoltak a kísérők, de ezután már nem láttam semmit az asztalosmunkából. Kint jártunk az udvaron, s ott kérdeztem meg az igazgatót, hogy miért til

— Határátlépési kísérlete volt, már negyedszer. Azt mondja, úgy is kimegy, ha szabadul.

— Miért?

— Megbomlott a gyerek, pedig értelmes. Negyedik gimnazista volt, amikor először bekerült.

— Ketten voltak ezek?

— Ketten. A másik, a nagyobb, kamionos, de letették onnan, amikor ez másodszer próbálkozott. Valahol belforgalomban dolgozik.

— Látogatja valaki?

— Az anyja jön, de alig beszél vele. Gyorsan befejezik.

*

Évekkel ezelőtt bezárták a gyevi temetőt, ott épült a lakótelep: Tarján. Előtte vizet el a múút Békéscsabára—Debrecenbe. A régi, zöld drótkaput jól megette a rozsdá. Nehéz oda bejutni, de még nehezebb valakit megtalálni: olyan esett-omlott a halottak birodalma, hogy bele-szomorodik a nézelődő.

Régi parcellakönyvek alapján igazodtunk el, de hiába mentem a megadott helyre. Fűvel-gazzal benőtt, rogyant sírok fölött, dúledező márvány- és fakesztek között nem leltem rá Balázs Ferenc sírjára. A halottak csőszet jött aztán velem és a könyvszerint megmutatta, hogy hová temették Balázs Ferencet.

Nem találhattam meg, mert a tőben tört fakesztest elrepte a gaz. Bicskával lekapartam a mohát, s a korhadt, szürkésbarna fán kibetűztem: „Balázs Ferenc. Él 57 évet.”

Nézelődtem ott egy ideig a semmibe porhadt világ csöndességében. Egy értelmes gondolat sem jutott eszembe. Fáztam és elindultam a bezárt kapu felé! Rosszul éreztem magamat.

Forgatás

— Baj van, főnök! — rohant az első asszisztens a rendezőhöz. Kifulladva állt a Nagy Fehér Főnöknek becézett nagy fekete ember előtt, aki kis fekete szakállát simogatva rendíthetetlen nyugalommal nézett a távolba. Mintha ott se lenne az első asszisztens.

— Az a baj, hogy már megint sok whiskyt ittál! — dühnyögte. — Megmondtam, öreg, bármennyi szesz folyik is el a mi zseniális filmjeinkben, azt nem tűröm, hogy forgatóskor vedeljetek.

— Igenis, főnök! — nyelt, sőt csuklotta az első asszisztens. — De... szóval van ennél nagyobb baj is.

— Nyögd már ki! — mondta a rendező, ugyanazon a közömbös hangon, s még mindig nem nézett a Billiárdgolyónak becézett kopasz férfiúra.

— Hááát... Carla! Carla Lampóza nem vállalja...

— Mit nem vállal? — mormolta a feketeszakállú.

— Nem akarja... szóval nem akar öregedni. Nem vállalja a ráncokat, egyetlen szarkalábát sem hajlandó eltűnni a szemcsarkában. Nem beszélve a megtört fényű tekintetről. Mert azt sem hajlandó. A megőszülést még csak-csak, hisz divatos az ősz hajcsík meg ilyesmi. Ja, és a hangját is hajlandó halkabbra fogni, öregesen suttogóra. De ez aztán a maximum, amit ki lehet hozni belőle!

— Hát ez a baj?

— Ez, főnök! Ez...

— Más nincs?! — kérdezte a Nagy Fehér Főnök, és tovább kémlelte a semmiben azt a pontot, amelyből talán következne, még sikerültebb filmjének központi magját sejtette.

— De. Van. Carla Lampóza ezenkívül, hát... hogyismondjam? Szó szerint idézem: nem szeretne majmot csinálni magából még egy ilyen szuperfilm kedvéért sem. Mi, ugyebár, a forgatókönyv szerint elkészítettük a korhú öltözékeket, ő azonban kijelentette; a francba ezeket a maskarakat!

TÓTH RÓZSA: KETLEN A NAPLEMENTÉBEN

— Ha jól értettem — emelte égre, illetve a stúdió mennyezetére szemét a rendező — ez ami angyali Carlánk csak kosztüm nélkül hajlandó szerepelni egy kosztümös filmben.

— Igen, főnök. Ez a helyzet. Évköztűmben még csak eljászna Elvira királynét, de az, úgymond, maskarában soha.

— A rendező arca még mindig nyugodt volt. Csak a hangjában cseengett valami vészjelző szomorúság:

— Tehát? Ki a farbával! Milyen szerelésben hajlandó szerepelni az isteni Carla Lampóza?

— Az első asszisztens elővette jegyzetfüzetét:

— Itt van az egész lista. Kisebtyűben, nagystélyben — esetleg. Miniben — végső esetben. Midiben: szívesen. Maxiban — tiptop lesz. Ja, és itt van még a farmernadrág, a bikini meg a monokini.

— A „Félcinti a végtelenben”, „Sheriffek griffek és elfek”, „Az istennő lába”; „A plazmonauták üzenete” című filmek világhírű rendezője hosszasan hallgatott. A gondolatok vadul kavargtak agyában, olyan vadul, mint ahogy a cseiekemény fog kavargani a most készülő történelmi kalandfilmben, amely egy képzelt ország, Mammónia történelmének legmeggrázóbb korszakát, a leg-sötétebb középkort eleveníti meg. Egymást ütétek fejében a gondolatok, ahogy a csatajelenetekben úzik majd egymást a viaskodók. S a gondolatokból végül — ahogy a nagy filmekben is lenni szokott — kikristályosodott a mondani-való.

— Mit akar ez a lúke kis tyúk, ez a félnótás lotyó? Meg akar őrizteni a mániáival? Hát nem volt elég bajom azzal a szédült libával, Elvira Dehisztériával, alig hogy megszabadultam tőle, most kezd egy másik?!

Galléron ragadta az első asszisztent.

— Márpedig a „Nagymamánk, Mammónia” című kétrészes szuperfilmet, legjobb tudomásom

szerint én rendezem! Légyszíves, tápláld be ezt abba a kongó fejébe. De azonnal! Meg azt is, hogy bárhol találók a helyébe egy új főszereplőt!

Ennyiben maradtak.

De Carla Lampóza a forgatás első napján azt üzenté az asszisztensnek, hogy fáj a feje, képtelen játszani, le akar feküdni. Mire a Nagy Fehér Főnöknek is úgy megfájdult a feje, hogy ő is otthagytott csapat-paport és lefeküdt.

Történetesen ugyanabban a szobában, mint Carla Lampóza. Sőt: ugyanabban az ágyban. Ennek persze történetünk, s a „Nagyanánk, Mammónia” című történelmi szuperfilm szempontjából az égvilágon semmi jelentősége nincsen. A krónika csak a lényegre szorítkozhat.

Másnap a rendező azt mondta első asszisztensének, mikor az a kosztüm-kalamajkával hozakodott elő:

— Igen. Persze. Nagyon nehéz ügy. Bár... hol találók még egy ilyen csodálatos színésztehetséget erre az óriás szerepre?! Tudsz mondani csak egyet is?! Na, ugye! Hát ezért kell egy kicsit rugalmasabbnak lenni. Tudod, én úgy képelem: Carlának, azazhogy Elvira királynénak szaszonfrizurája legyen, meg hosszú túllruhája. Atlátszó, hát persze. És amikor már megöregszik, akkor is fiatalos, majd hogy nem úde jelenség. Igen. Gondoskodj róla; kérlek, hogy a kolostorbavonulás után legyen egy szép fürdési jelenet is még. Értesz engem, pajtikám? Jó, akkor intézkedj.

Carla Lampóza filmjét azóta milliók és milliók látták szerte a világon. „Csodálatos divatbemutató” — lelkesedett egyik melatatója — „ahogy ez a rendező a nuszadik század divatját e múltba vetíti, az egyszerűen zseniális”. Így aztán a „Nagymamánk, Mammónia” mint a mához szóló nagyszerű filmalkotás vonult be a filmtörténetbe.

SIMAI MIHÁLY